

Com formar ciutadans crítics? Alfabetització informacional i mediàtica

Maria José Recoder
(Editora)

Direcció

José Luis Terrón, Universitat Autònoma de Barcelona

Comité académico

Carmen Echazarreta, Universitat de Girona

Mònika Jiménez, Universitat Pompeu Fabra

Jordi Farré, Universitat Rovira i Virgili

Gustavo Cardoso, OberCom

Rita Espanha, OberCom

Nelson Zagalo, Universidade do Minho

José Carlos Lozano, Texas A&M International University

Tanius Karam, Universidad Autónoma Ciudad de México

Laura Regil, Universidad Pedagógica Nacional

Angel Badillo, Universidad de Salamanca

Marta Martín, Universidad de Alicante

Maria José Recoder (Ed.) (2019): *Com formar ciutadans crítics? Alfabetització informacional i mediàtica*.
InCom-UAB Publicacions, 18. Bellaterra: Institut de la Comunicació, Universitat Autònoma de
Barcelona.

ISBN: 978-84-120344-3-1

Institut de la Comunicació (InCom-UAB)

Universitat Autònoma de Barcelona
Campus UAB - Edifici N, planta 1. Despatx N-1003
E- 08193 Bellaterra (Cerdanyola del Vallès)
Barcelona. Espanya
<http://incom.uab.cat>

ISBN: 978-84-120344-3-1

SUMARI

INTRODUCCIÓ

María José Recoder, Degana de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB 5

I. REFLEXIONS GLOBALS 8

- 1.1 **Periodistes, codi deontològic i informació rigorosa.** Neus Bonet, degana del Col·legi de Periodistes de Catalunya. 9
- 1.2 **El suport del Govern a la alfabetització informacional i mediàtica.** Ignasi Genovés, director general de Mitjans de Comunicació de la Generalitat de Catalunya. 12
- 1.3 **La necessària vinculació de la universitat amb la formació d'una ciutadania crítica** Virgínia Luzón, vicerectora de Comunicació i Promoció de la UAB. 15

II. CONFERÈNCIES 17

- 2.1 **Mediatización Intensiva: Un rumbo nuevo para la alfabetización mediática.** José Manuel Pérez Tornero. Càtedra Unesco d'Alfabetització Mediàtica de la UAB. 18
- 2.2 **L'educació al llarg de la vida gràcies a les biblioteques públiques.** Aurora Vall, Universitat de Barcelona. 40
- 2.3 **El paper de les autoritats reguladores europees en la *media literacy* i el programa desenvolupat pel CAC en educació mediàtica.** Salvador Alsius, CAC. 63

III. PONÈNCIES 72

- 3.1 **Media and Information Literacy and the Media Industries: Best practices.** Laura Cervi, UAB. 73
- 3.2 **L'alfabetització informacional a la universitat.** Pilar Cid i Remei Perpinya, UAB. 91
- 3.3 **Els graduats en comunicació: quin rol poden jugar en l'ensenyament de la competència informacional i mediàtica a les escoles?** Marta Civil, InCom-UAB. 106
- 3.4 **Els bibliotecaris: de guardians dels llibres a divulgadors del coneixement.** Joan Gómez Escofet, director de les biblioteques UAB. 125
- 3.5 **Professionals de la informació, la comunicació i l'educació davant la infoxicació i les fakenews: col·laborem?.** Alexandre López- Borrull, COBDC i UOC, Josep Vives, UOC i Joan Isidre Badell, UOC. 138

IV. ESTUDIS DE CAS 161

- 4.1 **"Aula dial" el projecte educatiu de Radio Sant Vicenç dels Horts amb les escoles del municipi.** Eva Garcia. Ràdio Sant Vicenç dels Horts. 162

4.2 La premsa a les escoles: 10 anys ajudant a formar ciutadans crítics. Núria de José. Col·legi de Periodistes de Catalunya.	168
4.3 Mitjans de comunicació locals i comarcals i creació de l'esperit crític. El cas dels mitjans de comunicació municipals de Sant Cugat. Mònica Lablanca. Cugat.cat.	174
4.4 Biblioteca escolar i competència informacional. Carlos Ortiz. Bibliotecari i COBDC.	180
4.5 La Nostra Escola: un programa de Televisió de Badalona produït íntegrament per infants. Josep Viñeta Balsells. Badalona Comunicació.	186
CONCLUSIONS	
María José Recoder, Degana de la Facultat de Ciències de la Comunicació de la UAB	192

**JORNADA SOBRE
ALFABETITZACIÓ
INFORMACIONAL I
MEDIÀTICA PER UNA
CIUTADANIA CRÍTICA**

DATA: 30 novembre 2018
Lloc: Aula Magna de la Facultat de Ciències de la
Comunicació de la UAB

50 **UAB**

Universitat Autònoma de Barcelona
Facultat de Ciències
de la Comunicació
Col·legi de Periodistes
de Catalunya

3.3

Els graduats en comunicació: quin rol poden jugar en l'ensenyament de la competència informacional i mediàtica a les escoles?

Marta Civil i Serra

Investigadora i secretària tècnica de l'InCom-UAB. Coeditora de *l'Informe de la comunicació a Catalunya*, s'ha especialitzat en polítiques de recerca en comunicació, i també en estructura i polítiques de comunicació. És Llicenciada en Ciències de la Informació per la UAB (1994), magíster en Ciències de la Comunicació per la mateixa universitat (2002) i doctoranda del Departament de Mitjans, Comunicació i Cultura (UAB).

Resum

En una societat global, hiperconnectada, l'alfabetització informacional i mediàtica es converteix en un repte prioritari. En aquest sentit, el Parlament Europeu, l'ONU i la Unesco coincideixen en reclamar valentia als estats i regions per educar en aquest àmbit, no només en període d'escolarització obligatòria, sinó al llarg de la vida. L'objectiu és clar: aportar coneixements als ciutadans per millorar la seva capacitat crítica i, al mateix temps, combatre l'esclatxa digital. Partint d'aquest context, el capítol analitza la situació a Catalunya, en l'àmbit de polítiques educatives, i reivindica l'expertesa dels graduats en comunicació per impartir assignatures vinculades a la competència informacional i mediàtica als centres de primària i secundària, sovint reservades a docents que provenen de Belles Arts, d'Informàtica i d'Enginyeries (TIC).

Paraules clau: graduats en comunicació; polítiques educatives; currículum escolar; alfabetització informacional i mediàtica.

3.3.1 Introducció¹⁵

Les dues primeres dècades del segle XXI han transformat la manera com les persones es relacionen socialment i les grans empreses tecnològiques han entrat a les llars de forma generalitzada. El món digital s'ha estès en les diverses esferes de la nostra vida quotidiana i, juntament amb els aspectes més positius que aporten els avenços tecnològics, els experts també alerten de la necessitat d'implantar polítiques educatives preventives, per evitar

---

¹⁵ Aquest text forma part d'una investigació en curs, realitzada en el marc del Grup Internacional d'Estudis sobre Comunicació i Cultura (Institut de la Comunicació de la Universitat Autònoma de Barcelona), dirigit per la Dra. Amparo Huertas Bailén, reconegut com a grup consolidat de recerca per la Generalitat de Catalunya per al període 2017–2020 (referència 2017/SGR-0760).

dependències i possibles addicions. Diversos estudis científics demostren que una sobreexposició descontrolada dels infants i adolescents als dispositius electrònics pot tenir un impacte irreversible per a la salut (Glaw, Hübner, Schönstedt, Kullak-Ublick, 2018; Fuster, Corbella, 2007; Masip, 2018).

A Catalunya, el curs 2018–2019, la convivència de generacions nascudes en un entorn analògic (avis i pares) amb les noves generacions que ja són nadius digitals (fills i nets) fa palesa la necessitat que les administracions públiques es coordinin per definir polítiques educatives específiques, que arribin a tots dos col·lectius, i s'adaptin a les necessitats d'aprenentatge dels ciutadans, tenint en compte que podem trobar nadius digitals que saben fer un bon ús de les noves tecnologies i, al mateix temps, d'altres que no han tingut aquesta oportunitat. El coneixement a dues velocitats també el trobem en persones nascudes en un entorn analògic: algunes desconeixen completament les potencialitats de les noves tecnologies en el seu entorn quotidià i, en canvi, n'hi ha d'altres que efectivament han adquirit les competències per a fer-ne un ús òptim, a títol personal i professional. L'adquisició d'aquests coneixements condicionaran el camí per garantir una ciutadania crítica i, tal com veurem al llarg del capítol, cal treballar a dins i a fora de l'aula, amb implicació activa de docents, família i entorn social.

3.3.2 Objectius de la recerca

La investigació que presentem en aquest capítol es proposa dos objectius principals. D'una banda, detectar quines assignatures vinculades a l'alfabetització informacional i mediàtica formen part del currículum escolar, a Catalunya; i, de l'altra, saber si els graduats en comunicació estan preparats per impartir aquestes assignatures a primària i secundària.

Paral·lelament, també ens plantejem dos objectius secundaris: definir quines polítiques educatives de la Generalitat de Catalunya s'estan desenvolupant en l'àmbit d'educació informacional i mediàtica, i com es poden coordinar els plans d'estudi de l'educació oficial obligatòria amb l'educació no obligatòria, per garantir que es mantingui com a matèria d'ensenyament permanent al llarg de la vida.

3.3.3 Metodologia de treball

Per a l'elaboració d'aquest capítol hem partit de dos treballs d'investigació previs de l'autora (Civil i Serra, 2018; Civil i Serra, Recoder Sellarés, 2018). Part d'aquests resultats es van presentar com a ponències marc a la *II Jornada de Formació i Ocupació* de l'Asociación Española de Universidades con Titulaciones de Información y Comunicación (ATIC)¹⁶, el 16 de novembre de 2017, a la Facultat de Ciències de la Comunicació (Universitat Autònoma de Barcelona). La primera d'aquestes recerques, “Los estudios universitarios en comunicación en España (2017). Análisis de la situación actual para un debate abierto sobre su futuro estratégico” (Civil i Serra, 2018), defineix quins són els estudis universitaris oficials de comunicació (graus, dobles graus, màsters, dobles màsters i doctorats), adscrits a

---

¹⁶ Asociación Española de Universidades con Titulaciones de Información y Comunicación (ATIC) [En línia]: <http://www.webcitation.org/78VfnRTZL> [Consulta: març de 2019].

les ciències socials i a les humanitats, impartits a Espanya el curs 2016–2017. En aquest cas, l'estudi es va dur a terme a partir de la informació oficial que ofereix el Govern d'Espanya, a través del portal “Qué estudiar y dónde en la Universidad” (QEDU) —aleshores vinculat al Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, i des del juny de 2018 al Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades—¹⁷. La investigació es va completar amb consultes personals a membres de l'associació ATIC, de les administracions autonòmiques i de centres que imparteixen aquests estudis oficials.

La segona recerca, titulada “El papel de la comunicación en ESO y Bachillerato en España (2017). El caso de las asignaturas implantadas en el marco de la LOMCE” (Civil i Serra, Recoder i Sallarés, 2018), analitza quines matèries de comunicació formen part del currículum escolar en Educación Superior Obligatoria (ESO) i Batxillerat a Espanya, el curs 2017–2018, a partir de la documentació oficial del Ministeri i dels departaments d'Ensenyament de les comunitats autònomes, i també confirma si han estat catalogades com a troncats, específiques d'itinerari o específiques comuns i de lliure configuració autonòmica. Per al present capítol, aquesta informació l'ampliarem també tenint en compte les matèries vinculades a l'alfabetització informacional i mediàtica als cicles d'educació infantil i de primària.

Per a l'anàlisi sobre les polítiques educatives de l'administració catalana hem partit de la legislació de la Generalitat de Catalunya, el Pla de Govern de la Generalitat de Catalunya i l'acord de Govern de l'actual legislatura, presidida per Quim Torra, a més a més de consultes personals al Departament d'Educació.

3.3.4 Diferències conceptuals entre “educació”, “formació”, “alfabetització” i “competència”¹⁸

Abans de continuar, considerem necessari aturar-nos un moment per reflexionar sobre la diferència de significats entre els conceptes “educació”, “formació”, “alfabetització” i “competència”, tenint en compte que si bé en els àmbits acadèmic i periodístic sovint s'utilitzen com a sinònims, no signifiquen exactament el mateix.

Per a la definició del terme “educació”, ens basarem en l'aportació del psicòleg Sergio Torres Giménez, en contraposició amb la paraula “formació”: “l'**educació** comença a la família i acaba en el col·lectiu sociocultural al qual pertany. Està regida per unes pautes de conducta basades en la lògica, el respecte i la solidaritat, i consisteix en aplicar aquestes pautes. Una altra cosa molt diferent és la **formació**, que és la introducció de noves matèries útils per al desenvolupament del ser humà i, per tant, de la societat” (Torres Giménez, 2011).

Per a la Unesco, “l'**alfabetització** és una condició prèvia per assolir la participació social efectiva i una eina per a l'enfortiment de l'ésser humà a nivell individual i comunitari. L'alfabetització no es limita a saber llegir i escriure, sinó que l'individu sigui capaç de

---

¹⁷ Ministerio de Ciencia, Innovación y Universidades [En línia]: “Qué estudiar y dónde en la Universidad” (QEDU) www.webcitation.org/78VfX95Kj [Consulta: març de 2019].

¹⁸ Les negretes de les cites d'aquest epígraf han estat incorporades per l'autora del capítol.

comunicar-se i desenvolupar-se en una societat que canvia constantment” (UNESCO, 2015). En aquest context, el Parlament Europeu opta pel concepte d'**alfabetització informacional i mediàtica** (en anglès, *Media and Information Literacy*, MIL), que ha acabat essent el concepte més estès. “L’alfabetització mediàtica implica la capacitat de comprendre i valorar críticament els diversos aspectes dels diferents mitjans de comunicació, aconseguint filtrar encertadament la informació rebuda a través de l’allau de dades i imatges. Desenvolupar aquesta capacitat és fonamental per aprofitar les oportunitats que l’actual era digital ofereix” (Parlamento Europeo, 2008). Al llarg del capítol ens basarem en el concepte d’alfabetització informacional i mediàtica en el sistema educatiu a Catalunya, sense oblidar el terme de competència mediàtica.

En aquest sentit, des de la pedagogia Waldorf, els investigadors Franz Glaw, Edwin Hübner, Celia Schönstedt i Henning Kullak-Ublick dediquen esforç en analitzar l’educació directa i indirecte que exerceixen els mitjans de comunicació sobre les persones de totes les edats. Des del seu punt de vista “la **competència mediàtica** no només consisteix en la destresa a l’utilitzar els suports dels mitjans de comunicació, sinó també en el domini dels diferents tipus de comunicació que existeix. L’escriptura, el so i la imatge” (Hübner, 2018: 14). Aquest equip de recerca defensa que el currículum escolar en l’àmbit de l’ensenyament mediàtic hauria de tenir en compte el procés global de creixement de l’infant, un procés que dura anys, i que està relacionat amb el desenvolupament de les pròpies capacitats físiques, intel·lectuals i emocionals de cada individu.

3.3.5 Les polítiques educatives a Catalunya, en el context estatal i internacional

3.3.5.1 El context internacional

El punt d’inflexió en el panorama europeu d’alfabetització informacional i mediàtica el podem situar al 16 de desembre de 2008. Aquest dia el ple del Parlament Europeu aprova, per una amplíssima majoria (de 583 vots a favor, 23 en contra i 4 abstencions), un informe que recomana la introducció d’una assignatura d’“educació mediàtica”. La notícia no recau només en el fet de reclamar una assignatura d’alfabetització mediàtica, sinó que aquesta “formi part del plans d’estudi en tots els nivells d’educació escolar” (Parlamento Europeo, 2008). A través d’aquesta *Resolución del Parlamento Europeo, de 16 de diciembre de 2008, sobre la alfabetización de los medios de comunicación en un mundo digital (2008/2129(INI))*, els eurodiputats també demanen millores en les infraestructures dels centres educatius, garantia d’accés a internet per a tothom, i que es formin adults en alfabetització informacional i mediàtica (sobretot pares, cuidadors, professors i educadors, considerades les persones amb una influència més directa en els infants).¹⁹

L’alfabetització informacional i mediàtica es considera un problema global, transfronter, que cal abordar amb estratègies internes de cada un dels estats i també de manera

---

¹⁹ Parlamento Europeo [En línia]: www.webcitation.org/78VfKmZHC [Consulta: març de 2019]; Diario Oficial de la Unión Europea (2008): “Decisión N° 135/2008/CE del Parlamento Europeo y del Consejo de 16 de diciembre de 2008 por la que se establece un programa comunitario plurianual sobre la protección de los niños en el uso de Internet y de otras tecnologías de la comunicación” [En línia]. 24 de desembre. eur-lex.europa.eu/legal-content/ES/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008D1351&from=IT [Consulta: març de 2019].

coordinada a escala internacional. La Unesco reclama, com a Objectiu Estratègic UNESCO 9, per assolir en el període 2014–2021: “Promoure la llibertat d’expressió, el desenvolupament dels mitjans de comunicació i l’accés a la informació i al coneixement” (UNESCO, 2015). L’ONU, per la seva part, contempla entre els *17 Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS) de l’Agenda 2030* l’Objectiu de Desenvolupament Sostenible 4²⁰: “Garantir una educació inclusiva i equitativa de qualitat i promoure oportunitats d’aprenentatge al llarg de tota la vida”.

3.3.5.2 El context estatal

A Espanya, el curs 2014–2015 va entrar en vigor la Llei Orgànica 8/2013, de 9 de desembre, per a la millora de la qualitat educativa (LOMCE) (BOE, 10–12–2013), coneguda popularment com a “Llei Wert”, que modificava la Llei Orgànica 2/2006, de 3 de maig d’Educació (LOE) (BOE, 04–05–2006), i sis articles i una disposició addicional de la Llei Orgànica 8/185, de 3 de juliol, reguladora del Dret a l’Educació (LODE) (BOE, 04–07–1985).

Però aquest panorama legislatiu de l’àmbit educatiu es podria veure modificat en breu pel Pacte d’Estat Social i Polític per a l’Educació, que ha de comportar consens entre tots els agents del sector i que ha de conduir a una nova llei d’educació. Aquesta iniciativa, impulsada durant la XII legislatura del president del Partit Popular Mariano Rajoy, va quedar aturada el mes de març de 2018, per desacord en el tema del finançament i va suposar que PSOE, Unidos Podemos, ERC, PNV i PDeCat s’aixequessin de la taula de negociació²¹. El juny del mateix any, el Congrés de Diputats aprova per primera vegada en democràcia una moció de censura contra un president de govern, i Mariano Rajoy és substituït pel socialista Pedro Sánchez. El nou executiu es compromet a reprendre la feina de la subcomissió per crear una nova llei d’educació i presenta, el novembre de 2018, un document titulat *Propuestas para la modificación de la Ley Orgánica de Educación*. En aquest text, planteja com a una de les mesures “Eliminar la jerarquia de matèries a Primària i Secundària Obligatoria (troncals, específiques i de lliure configuració autonòmiques) i els seus efectes en l’ordenació i avaluació” (Ministerio de Educación y Formación Profesional, 2018:6). Caldrà veure com el proper govern que es configuri a partir de les eleccions generals del 28 d’abril de 2019 assumirà el repte que suposa modificar una llei amb tanta transcendència social, si efectivament es comptarà amb tots els agents implicats del sector per consensuar-la, i si suposarà un redisseny de tot el sistema educatiu tal com l’entenem fins ara.

També caldrà estar atents a què suposa l’aprovació de la Directiva (UE) 2018/1808 del Parlament Europeu i del Consell, de 14 de novembre de 2018 (DOUE, 28–11–2018), per la qual es modifica la Directiva 2010/13/UE sobre la coordinació de determinades disposicions legals, reglamentàries i administratives dels Estats membres relatives a la prestació de servies de comunicació audiovisual (Directiva de Comunicació Audiovisual). La nova directiva, que forma part de l’Estratègia per a la creació d’un Mercat Únic Digital,

---

²⁰ Sustainabledevelopment.un.org [En línia]: www.webcitation.org/78Vewyp02 [Consulta: març de 2019].

²¹ *El País.es* [En línia]: “El pacto educativo consume su fracaso. La falta de mayoría impide prorrogar la subcomisión creada en el Congreso para acordar una nueva ley”. www.webcitation.org/78VeZSzy [Consulta: març de 2019].

va entrar en vigor el 18 de desembre de 2018 i deixa un màxim de 21 mesos, perquè es pugui incorporar i adaptar al marc jurídic estatal i, també, català. Part dels continguts que regula tenen relació amb l'educació informacional i mediàtica.

3.3.5.3 Estructura organitzativa dels ensenyaments a Catalunya

A Catalunya, el sistema educatiu vigent s'estructura en quatre etapes principals: educació infantil, educació primària, educació secundària obligatòria i educació postobligatòria. L'*Estatut d'autonomia de Catalunya* (article 131)²² estableix que correspon a la Generalitat de Catalunya la competència compartida per l'establiment dels plans d'estudi corresponents a l'educació obligatòria (dels 6 als 16 anys d'edat). El marc legislatiu es basa en la Llei 12/2009, del 10 de juliol, d'educació (*DOGC*, 10-07-2009), i els decrets d'ordenació dels ensenyaments per a cada una de les etapes educatives.²³

En el cas concret del Decret 119/2015, de 23 de juny, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació primària (*DOGC*, 26-06-2016) el text inclou l'esforç per poder educar en capacitat crítica: “Conèixer, valorar i aplicar els valors i les normes de convivència per ser un ciutadà lliure capaç de prendre compromisos individuals i col·lectius, respectar els drets humans i acceptar el pluralisme propi d'una societat democràtica” i “desenvolupar les competències digitals per a la construcció i expressió dels aprenentatges adequats a l'edat”.²⁴

D'aquesta manera, el període d'**educació infantil** comprèn la fase d'educació preobligatòria. L'escola bressol s'encarrega de la formació de 1r cicle, dels 0 als 3 anys, i l'escola del segon cicle, de P3 a P5 (dels 3 als 6 anys). Tot i que aquest segon cicle d'infantil és una opció voluntària a Catalunya, l'administració pública ha dedicat molts esforços per recomanar als pares l'escolarització en aquesta etapa de l'infant, i garanteix que si un alumne entra en un centre educatiu a segon cicle d'infantil pugui continuar l'escolarització de primària a aquesta mateixa escola.

A partir dels 6 anys, s'inicia el cicle d'**educació primària** que comprèn un primer cicle de quatre cursos (de 1r a 4t), dels 6 als 10 anys; i un segon cicle (5è i 6è), dels 10 als 12 anys. A continuació, l'**educació secundària** està configurada per quatre cursos d'Educació Secundària Obligatòria (ESO), i dos cursos de Batxillerat, que condueixen cap al camí d'accés a la universitat. Si no es vol optar per estudis superiors, la formació secundària pot seguir amb itinerari cap a un grau mig o grau superior, uns estudis que donen pas a la formació professionalitzadora de diverses especialitats (formació professional,

---

²² Parlament de Catalunya (2016): *Estatut d'autonomia de Catalunya. Edició 2016* [En línia]. Barcelona: Parlament de Catalunya. www.webcitation.org/78VeCdR5W [Consulta: març de 2019].

²³ Per a més informació, vegeu Departament d'Educació [en línia]: “Normativa d'educació” www.webcitation.org/78Ve53t0D [Consulta: març de 2019].

²⁴ Per a ampliar informació sobre els canvis que suposen el Decret 119/2015 d'ordenació dels ensenyaments de primària, vegeu: Departament d'Ensenyament [en línia]: “Un currículum competencial per a l'educació primària. Un pas més cap a l'assoliment de les competències bàsiques”. www.webcitation.org/78VdtEEX0 [Consulta: març de 2019].

ensenyaments esportius, cicles formatius d'arts plàstiques i disseny, ensenyaments professionals de música i també de dansa).²⁵

Si ens centrem en la naturalesa dels centres educatius existents a Catalunya, segons Idescat, el curs 2016–2017 conviuen en l'àmbit d'infantil i primària 2.668 centres públics i 1.318 privats, mentre que a secundària el percentatge s'equilibra, amb 567 centre públics i 521 privats.

En el disseny de les polítiques educatives de la Generalitat de Catalunya en alfabetització informacional i mediàtica diversos organismes de l'administració catalana hi estan involucrats. El Departament d'Educació, amb el conseller Josep Bargalló al capdavant, disposa de la Secretaria de Polítiques Educatives, del qual en depenen la Direcció General d'Innovació, Recerca i Cultura Digital, la Direcció General de Currículum i Personalització, la Direcció General de Formació Professional Inicial i Ensenyaments de Règim Especial, i la Direcció General d'Atenció a la Família i a la Comunitat Educativa. També participa en el disseny de polítiques públiques en aquest àmbit el Departament de Polítiques Digitals i Administració Pública, dirigit pel conseller Jordi Puigneró, amb la Secretaria de Telecomunicacions, Ciberseguretat i Societat Digital, de la qual en depèn la Direcció General de Societat Digital, que inclou el Servei d'Inclusió i Capacitació Digital. Entre les funcions d'aquest servei hi trobem “dissenyar propostes de formació en el camp de les tecnologies digitals, amb l'objectiu d'arribar a tots els sectors de la societat, el disseny de projectes d'alfabetització digital en col·laboració amb organismes, col·lectius, associacions i empreses que hi treballen, i impulsar propostes d'ensenyament en línia”²⁶. Finalment, també amb un vincle directe trobem el Departament de la Presidència, amb la consellera Elsa Artadi, a partir de març de 2019 substituïda per Mertixell Budó, del qual depèn la Secretaria de Comunicació del Govern i Mitjans de Comunicació, i la Direcció General de Mitjans de Comunicació que té, entre les seves competències “Promoure mesures per l'adequació del sector de la comunicació audiovisual de Catalunya relacionades amb l'impacte de la digitalització, les noves tecnologies i l'evolució dels hàbits de consum audiovisuals”²⁷. Una estructura organitzativa que demostra la voluntat de la Generalitat per poder tractar l'alfabetització informacional i mediàtica com a prioritat, i que ha estat inclosa al *Pla de Govern XII Legislatura*²⁸, en concret, a l'eix 3 (Una societat enfortida democràticament, lliure i justa. Per a una governança compartida), amb l'objectiu d’“impulsar una ciutadania digital: plena, apoderada, capacitada i protegida”.

---

²⁵ Queestudiar.gencat.cat [En línia]. www.webcitation.org/78Vdlmy2v [Consulta: març de 2019].

²⁶ Gencat.cat [En línia]: “Servei d'Inclusió i Capacitació Digital” <http://www.webcitation.org/78Vdbmf0m> [Consulta: març de 2019].

²⁷ Gencat.cat [En línia]: “La direcció general. Direcció General de Mitjans de Comunicació”. www.webcitation.org/78VdLxxVt [Consulta: març de 2019].

²⁸ Generalitat de Catalunya: *Pla de Govern XII Legislatura* [En línia]. Barcelona: Generalitat de Catalunya www.webcitation.org/78VdD37s9 [Consulta: març de 2019].

3.3.5.4 L'alfabetització informacional i mediàtica al sistema educatiu català

En aquest apartat ens centrarem en quines matèries formen part del currículum educatiu a Catalunya relacionades, d'una manera directa o indirecta, amb l'alfabetització informacional i mediàtica. Descobrirem que no hi ha una única assignatura denominada 'alfabetització informacional i mediàtica', que es mantingui al llarg dels cicles formatius, sinó que aquests coneixements es van movent entre assignatures. Això acaba essent un obstacle per saber, amb certesa, quins coneixements ha anat adquirint l'alumne al llarg de la seva formació, que li permetin convertir-se en un ciutadà crític.

A educació infantil, podem considerar que l'àmbit que assumeix continguts inicials d'alfabetització informacional i mediàtica és l'àrea de **Comunicació i llenguatges**. En aquesta etapa es dedica esforç perquè l'alumne pugui potenciar el desenvolupament de les capacitats, però no se li demana assolir competències bàsiques perquè encara no té prou autonomia per fer-ho (Departament d'Ensenyament, 2012). Generalment aquesta formació recau en el professor tutor del curs.

A educació primària, l'àrea **educació artística: Visual, Plàstica, Música i Dansa** assumeix un pes destacat en la introducció dels coneixements d'alfabetització informacional i mediàtica. No es tracta en una assignatura específica i el docent responsable d'impartir aquests coneixements acostuma ser el professor de Plàstica. Pel que fa a la formació en noves tecnologies, les majoria d'escoles disposen d'una aula d'informàtica, amb l'objectiu que els alumnes puguin iniciar-se en **informàtica**. Però l'experiència és molt variada. Tot i que caldria fer un estudi en profunditat, per la realitat que coneixem, podem afirmar que hi ha centres que hi dediquen menys d'una hora a la setmana²⁹, mentre que d'altres aquesta matèria s'imparteix regularment, gràcies a projectes de suport de Tecnologies per a l'Aprenentatge i el Coneixement (TAC), que fomenten la innovació educativa i la integració de les noves tecnologies en el currículum ordinari de l'alumnat.

Si ens centrem en l'educació secundària, trobem, de 1r a 3r d'ESO les matèries d'**Educació Visual, Plàstica i Audiovisual, i Tecnologia**. La primera d'aquestes assignatures està impartida per docents que provenen generalment de les Belles Arts i, la segona, per professors de graus de ciències (Matemàtiques, Física i Química, Informàtica o Enginyeries TIC).³⁰

El darrer curs d'Educació Secundària Obligatòria, a 4t d'ESO, s'imparteix **Tecnologia i Tecnologies de la Informació i la Comunicació** (Informàtica).

Ja a Batxillerat, trobem les assignatures de 1r curs de **Cultura Audiovisual I** (per als alumnes que cursen el currículum especialitzat en Arts), i **Tecnologies de la Informació i la Comunicació I**. I a 2n curs, **Cultura Audiovisual II** (la continuïtat de l'assignatura

---

²⁹ En aquest cas acostuma a ser una assignatura que s'imparteix quinzenalment en grups reduïts, formats per la meitat d'alumnes d'una classe.

³⁰ Per conèixer els ensenyaments que es poden impartir, segons la titulació, vegeu GENCAT.CAT: "Consulta dels ensenyaments que es poden impartir" [En línia] <http://www.webcitation.org/78Vd3QF4W> [Consulta: març de 2019]; i "Consulta les titulacions per impartir l'ensenyament" [En línia] www.webcitation.org/78VcrfJJD [Consulta: març de 2019].

impartida el curs anterior), **Imatge i so**, i **Tecnologia de la Informació i la Comunicació II** (també suposa la segona part de la matèria cursada a 1r de Batxillerat).

Si ens centrem en l'assignatura de Cultura Audiovisual II, a les proves d'accés a la universitat (PAU), per a l'especialitat de les Arts, els alumnes seran avaluats per professors de secundària i sempre es reserva un percentatge d'avaluadors que són professors universitaris. En aquest cas, ens trobem amb la paradoxa que els graduats que provenen de graus universitaris de comunicació poden ser avaluadors, però en canvi els seus estudis no són prioritaris per entrar com a docent a impartir-la a secundària.

En concret, poden optar a ser avaluadors de l'assignatura de Cultura Audiovisual II a les PAU docents que vinguin les àrees de coneixement de Comunicació Audiovisual i Publicitat, Estètica i Teoria de les Arts, i Periodisme i, específicament, dels graus de Comunicació Audiovisual, Comunicació Audiovisual i Multimèdia, Comunicació Digital, Comunicació i Periodisme Audiovisuals, i Comunicació Publicitària.

També cal esmentar que l'aprenentatge en alfabetització informacional i mediàtica a les escoles i a instituts, si s'implantés d'una manera generalitzada al llarg de currículum educatiu, podria significar una oportunitat per combatre el fracàs escolar, un tema que preocupa molt als polítics i a l'administració. L'abandonament prematur dels estudis a Catalunya s'ha situat, el 2018, en una mitjana del 17%, segons dades d'Idescat, i del 17,9% per al cas d'Espanya, si tenim en compte Eurostat. Es tracta de dues xifres molt per sobre de la mitjana de la Unió Europea (UE-28), que per al 2018 es mantenia en el 10,6%, també segons dades d'Eurostat³¹. La preocupació sobre el futur de l'educació radica en el fet que l'OCDE va fer públic, el 2015, un estudi en el qual confirma que el "35% dels joves espanyols entre 25 i 34 anys només disposen de graduat de secundària", però es preveu que el 60% de les ofertes de llocs de treball que es generin l'any 2025 estiguin destinades exclusivament a joves que puguin acreditar estudis superiors³².

3.3.5.5 Experiències d'alfabetització informacional i mediàtica a primària i secundària, sorgides fora dels centres educatius

Volem destacar aquí quatre iniciatives d'alfabetització informacional i mediàtica impulsades fora dels plans d'estudis oficials de primària i secundària. D'una banda trobem la iniciativa EduCAC, impulsada el 2018 pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya amb el suport del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya i l'Obra social "la Caixa". És un "programa d'educació en comunicació que neix amb l'objectiu prioritari de promoure l'educació mediàtica en àmbits educatius formals i informals"³³. De l'altra, l'experiència "La premsa a l'escola", del Col·legi de Periodistes de Catalunya, amb el suport també de l'Obra social "la Caixa", que ofereix "xerrades sobre periodisme als centres de secundària de tota Catalunya i més específicament en explicar la **'funció social dels mitjans de comunicació'** i **'reflexionar sobre les noves formes de comunicació'** i consum

³¹ IDESCAT.CAT [En línia]: "Abandonament prematur dels estudis. Per sexes" www.webcitation.org/78VcQK7np [Consulta: març de 2019].

³² EEES.es [En línia]: "Los jóvenes sin formación serán excluidos del mercado laboral en 10 años" www.webcitation.org/78VcHbztM [Consulta: març de 2019].

³³ Educac.Cat [En línia] www.webcitation.org/78Vby7mLp [Consulta: març de 2019].

informatiu, com les xarxes socials, i discernir entre la informació veraç i contrastada en temps de *fake news* i postveritats”.³⁴ La tercera iniciativa que volem destacar és el programa d’“Educació mediàtica”, impulsat per AulaMèdia, per promoure l’intercanvi d’experiències de producció audiovisual i també la reflexió sobre els continguts dels mitjans audiovisuals i la seva anàlisi”³⁵, dirigit sobretot a professors i educadors. Finalment, la quarta experiència que considerem singular és la Casa de la Premsa, una iniciativa cívica que va néixer el 2018, formada per entitats veïnals del barri de Poble-sec de Barcelona i també organitzacions de periodistes, amb l’objectiu de fomentar el “desenvolupament social del Poble-sec i la divulgació del consum crític dels mitjans de comunicació per contribuir a una societat de ciutadans més ben informats”, especialment en adults³⁶. Totes aquestes quatre experiències són iniciatives que fomenten l’alfabetització mediàtica i informacional, entre la població de diverses edats i col·lectius, però no es presenten com a assignatures dins dels plans d’estudis oficials.

3.3.6 Què entenem per graduats en comunicació?

Amb l’entrada de l’Espai Europeu d’Educació Superior (EEES), el 2010, el sistema universitari d’educació superior queda dividit en tres cicles: el primer cicle amb ensenyaments de **grau i doble grau**; el segon cicle, amb ensenyaments de postgrau, que suposen estudis especialitzats de **màster i doble màster**; i el tercer cicle, amb el **doctorat**. A través de l’homologació dels programes d’estudi en crèdits ECTS (*European Credit Transfer System*), s’estableixen uns criteris, per fomentar la mobilitat acadèmica dels estudiants dels 48 països membres de l’EEES³⁷. A Catalunya, en pocs anys es passa de les tres llicenciatures clàssiques (Periodisme, Publicitat i Relacions Públiques, i posteriorment Comunicació Audiovisual) a una expansió de titulacions, en funció dels interessos de cada facultat i universitat, per diferenciar-se de la seva competència. Però quines titulacions són, en total, les que podem considerar de comunicació? Per a aproximar-nos-hi ens basem en la recerca realitzada per l’autora sobre els estudis universitaris en comunicació a Espanya (CIVIL I SERRA, 2018), vàlida també per a l’estudi del cas a Catalunya.

3.3.6.1 Els estudis universitaris oficials en comunicació a Espanya

El panorama universitari estatal està format per un total de 84 universitats (46 de públiques i 38 de privades). Si ens centrem en els estudis adscrits a les branques de ciències socials i humanitats, l’oferta dels estudis universitaris en comunicació a Espanya, el curs 2016–2017, va ser d’un total de 678 ofertes d’estudis oficials, i 417 titulacions, tal com queda reflectit en la taula 1. Totes les universitats van impartir algun estudi de comunicació, de grau o de postgrau.

³⁴ Periodistes.cat [En línia]: “10a edició del programa La premsa a les escoles” www.webcitation.org/78Vbhp16C [Consulta: març de 2019].

³⁵ AulaMedia.cat [en línia]: www.webcitation.org/78VbIXibE [Consulta: març de 2019].

³⁶ Casa De La Premsa [En línia]: www.webcitation.org/78Vb7Mnhb [Consulta: març de 2019]; Gil Toll, comunicació personal, març de 2019.

³⁷ European Higher Education Area and Bologna Process [En línia]: www.webcitation.org/78Vav8d6A [Consulta: març de 2019].

Taula 1. Oferta dels estudis universitaris en comunicació a Espanya (curs 2016–2017)

<i>Estudis oficials</i>	<i>Oferta</i>	<i>Total titulacions</i>
<i>Estudis de grau</i>	205	55
<i>Estudis de doble grau</i>	123	85
<i>Estudis de màster</i>	265	215
<i>Estudis de doble màster</i>	1	1
<i>Estudis de doctorat</i>	84	61
<i>Total</i>	678	417

Font: elaboració pròpia a partir de Civil i Serra (2018)

3.3.6.2 Els estudis universitaris oficials en comunicació a Catalunya

El mapa universitari a Catalunya està configurat, des del 2003, per un total de 12 universitats (7 de públiques i 5 de privades). El curs 2016–2017, en conjunt, es van impartir 118 estudis oficials de comunicació, que corresponen a 83 titulacions diferents, sempre tenint en compte específicament els ensenyaments adscrits a les ciències socials i a les humanitats (vegeu la taula 2).

Taula 2. Oferta dels estudis universitaris en comunicació a Catalunya (curs 2016–2017)

<i>Estudis oficials</i>	<i>Oferta</i>	<i>Total titulacions</i>
<i>Estudis de grau oficial</i>	46	22
<i>Estudis de doble grau</i>	8	7
<i>Estudis de màster</i>	50	42
<i>Estudis de doble màster</i>	0	0
<i>Estudis de doctorat</i>	14	12
<i>Total</i>	118	83

Font: elaboració pròpia a partir de Civil i Serra (2018)

Si ens centrem en els estudis universitaris oficials de grau, a Catalunya, el curs 2016–2017 hi va haver 46 ofertes de grau, que corresponen a un total de 22 titulacions diferents, que recollim a la taula 3. Ens aturem en aquest cas, a relacionar les titulacions, per comprovar que entre les especialitats no n'hi ha cap dedicada específicament a alfabetització informacional i mediàtica, però en canvi sí que en els seus plans d'estudi es contemplen assignatures relacionades amb continguts d'alfabetització informacional i mediàtica.³⁸

³⁸ La majoria de plans d'estudi són consultables, en obert, als webs de les facultats i centres educatius adscrits que els imparteixen.

Taula 3. Oferta de graus en comunicació impartits a Catalunya (curs 2016–2017)

Titulacions de graus
Animació
Audiovisual i Multimèdia
Cinema i Mitjans Audiovisuals
Comunicació
Comunicació Audiovisual
Comunicació Cultural
Comunicació i Indústries Culturals
Comunicació i Periodisme Audiovisuals
Continguts Digitals Interactius
Creació Artística per a Videojocs i Jocs Aplicats
Disseny, Animació i Art Digital
Disseny i Creació Digitals
Disseny i Producció de Videojocs
Màrqueting
Màrqueting i Comunicació Digital
Màrqueting i Comunicació Empresarial
Màrqueting i Comunitats Digitals
Mitjans Audiovisuals
Periodisme
Periodisme i Comunicació Corporativa
Publicitat i Relacions Públiques
Publicitat, Relacions Públiques i Màrqueting

Font: elaboració pròpia a partir de Civil i Serra (2018)

Si ens centrem en l'anàlisi dels estudis de doble grau impartits en comunicació a Catalunya, durant el curs 2016–2017, els 8 estudis de doble grau que es van cursar corresponen a 7 titulacions diferents, que recollim a la taula 4. Se segueix, en aquest cas, la tendència que tots els estudis inclouen algun contingut d'alfabetització informacional i mediàtica, encara que, sobretot, en major mesura en els casos de les dobles titulacions que tenen com a primer estudi Comunicació Audiovisual i també Periodisme.

Taula 4. Oferta de doble graus en comunicació impartits a Catalunya (curs 2016–2017)

Titulacions de doble grau
Grau en Administració i Direcció d'Empreses / Grau en Publicitat i Relacions Públiques
Grau en Administració d'Empreses i Gestió de la Innovació / Màrqueting i Comunitats Digitals
Grau en Comunicació Audiovisual / Grau en Informació i Documentació
Grau en Màrqueting / Grau en Turisme
Grau en Periodisme / Grau en Ciències Polítiques
Grau en Publicitat i Relacions Públiques / Grau en Màrqueting i Direcció Comercial
Grau en Publicitat i Relacions Públiques / Grau en Periodisme

Font: elaboració pròpia a partir de Civil i Serra (2018)

En canvi, si passem a analitzar els estudis de segon cicle, podem comprovar que durant el curs 2016–2017 es va impartir a Catalunya una oferta de 50 màsters oficials i un total de 42 titulacions diferents, que recollim a la taula 5. En aquest cas també trobem continguts específics relacionats amb l'educació informacional i mediàtica i l'anàlisi crítica dels mitjans en els seus plans d'estudi, però no de forma homogènia. Per tant, aquest fet ens permet pressuposar que els plans d'estudis dels màsters oficials que no incorporen aquesta matèria d'una manera explícita és perquè se considera que és un coneixement que l'alumnat ja ha adquirit prèviament.

Taula 5. Oferta de màsters oficials en comunicació impartits a Catalunya (curs 2016–2017)

Titulacions de màster
Adquisició de l'Anglès i Comunicació Intercultural
Animació
Arts Visuals i Educació: un Enfocament Construcccionista
Cinematografia
Comissariat d'Art Digital
Comunicació Corporativa, Protocol i Esdeveniments
Comunicació Digital i Noves Tecnologies
Comunicació Especialitzada
Comunicació Estratègica en la Societat del Risc
Comunicació i Estudis Culturals
Comunicació i Gastronomia
Comunicació Social
Continguts de Comunicació Audiovisual i Publicitat
Direcció Estratègica de la Comunicació i de l'Empresa (...)
Direcció d'Art en Publicitat
Disseny i Comunicació
Estratègica i Creativitat Publicitàries
Estratègies i Continguts d'Entreteniment
Estudis de Cinema i Audiovisual Contemporanis
Estudis del Discurs: Comunicació, Societat i Aprenentatge

Estudis Internacionals sobre Mitjans, Poder i Diversitat
Ficció de Cinema i Televisió. Producció, Guió i Realització
Gestió de Continguts Digitals
Gestió de la Comunicació d'Entitats Socials i Solidàries
Gestió Estratègica de la Comunicació i les Relacions Públiques
Gestió Estratègica de la Informació i el Coneixement en les Organitzacions
Informació Digital
Investigació en Comunicació i Periodisme
Investigació en Història de la Comunicació
Màrqueting
Màrqueting digital
Mitjans, Comunicació i Cultura
Periodisme Avançat. Reporterisme
Periodisme i Comunicació Digital: Dades i Noves Narratives
Planificació Estratègica en Publicitat i Relacions Públiques
Postproducció Audiovisual
Producció i Comunicació Cultural
Producció i Emprenedoria de Continguts Digitals
Responsabilitat Social Corporativa
Social Mèdia: Gestió i Estratègia
Traducció Audiovisual

Font: elaboració pròpia a partir de Civil i Serra (2018)

En l'àmbit de comunicació, a Catalunya, durant el curs 2016–2017, no hi ha cap universitat que imparteixi un doble màster en comunicació. Aquesta modalitat podria ser vàlida si prospera la proposta d'implantar una assignatura transversal d'alfabetització informacional i mediàtica curricular a primària i secundària. Aleshores, es podria pensar en la possibilitat de crear un doble màster que combini el màster de formació de professorat (que capacita per a impartir docència a primària i secundària), amb un màster especialitzat en alfabetització informacional i mediàtica, actualment inexistent.

Finalment, per tancar l'anàlisi dels estudis oficials en comunicació, a Catalunya trobem, durant el curs 2016–2017, un total de 14 ofertes de doctorat que corresponen a 12 titulacions (vegeu la taula 6).

Taula 6. Oferta de doctorats en comunicació impartits a Catalunya (curs 2016–2017)

Titulacions de doctorat
Antropologia i Comunicació
Comunicació
Comunicació Audiovisual i Publicitat
Comunicació Digital Interactiva
Comunicació, Educació i Humanitats
Comunicació Estratègica, Publicitat i Relacions Públiques

Comunicació i Periodisme Comunicació Social Informació i Comunicació Mitjans, Comunicació i Cultura Psicologia de la Comunicació i Canvi Societat de la Informació i el Coneixement
--

Font: elaboració pròpia a partir de Civil i Serra (2018)

En aquest cas, els alumnes reben activitats formatives puntuals, que poden incloure (o no) continguts d'alfabetització informacional i mediàtica. Aquesta formació depèn exclusivament de la programació elaborada pels propis departaments al qual s'adscriuen i poden variar d'una anualitat a una altra. En general, aquesta activitat formativa està més centrada en assolir aprenentatges metodològics i de redacció acadèmica que no pas en continguts d'alfabetització informacional i mediàtica.

En síntesi, després d'analitzar l'àmplia oferta en estudis de grau, doble grau, màster i doctorat de comunicació impartits a Catalunya durant el curs 2016–2017, podem afirmar que no hi ha cap estudi oficial universitari dedicat exclusivament a l'alfabetització informacional i mediàtica, però en canvi sí que els graduats en comunicació reben una formació especialitzada, multidisciplinària, en aquest camp.

3.3.7 L'alfabetització informacional i mediàtica, un tema d'educació i també de salut pública

L'educació en alfabetització informacional i mediàtica és un tema de l'àmbit competencial de l'ensenyament, però l'impacte del món digital i les xarxes socials obliga a tractar-lo també com a matèria de l'agenda de salut pública ciutadana. En aquest sentit, el cardiòleg Valentí Fuster alerta que “entre els 6 i els 10 anys hi ha una oportunitat única per educar la canalla, perquè és un període en què ja té molt desenvolupada la capacitat de raonament i encara és receptiva als arguments que li puguin donar els pares pel que fa als hàbits saludables. Si s'espera que els nens arribin a l'adolescència per començar a parlar de la salut, i és cosa força habitual a les famílies (sobretot per parlar de sexualitat o de les drogues) ens trobem que els fills ja no són tan receptius a allò que els diuen els pares. En canvi, si s'hi comença abans dels sis anys, ens podem trobar que la canalla sí que és receptiva, ho és molt, però encara no té prou desenvolupada la capacitat de raonament. (...) El que funciona, amb els més petits és inculcar costums saludables (...) i predicar amb l'exemple” (Fuster, Corbella, 2007: 23–24). Amb el foment de l'alfabetització informacional i mediàtica es potencia la capacitat crítica del ciutadà, però també s'ensenya a fer un bon ús de la tecnologia i els equípaments digitals, a tenir-hi una relació saludable, i combatre possibles addiccions vinculades al consum d'aplicacions mòbils, les xarxes socials o els videojocs.

L'any 2018, per primera vegada el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat del Govern d'Espanya va incorporar l'addicció a les noves tecnologies al Pla Nacional d'Addiccions estatal. D'aquesta manera el Govern d'Espanya va més enllà del que estableix l'Organització de Nacions Unides (ONU), que el mateix any 2018 va optar per reconèixer

l'addicció específica als videojocs.³⁹ La implantació de formació en alfabetització informacional i mediàtica ha de ser clau per prevenir possibles dependències.

Tot i que el nostre capítol s'ha centrat en aprofundir sobre el cas català, considerem rellevant destacar que a desembre de 2018 ha entrat en vigor la Llei 26/2018 de Drets i Garanties de la Infància i l'Adolescència aprovada per les Corts Valencianes (*DOGV*, 24-12-2018). Es tracta d'una llei que, segons ja va avançar en el debat previ a l'aprovació, la vicepresidenta i consellera d'Igualtat i Polítiques Inclusives de la Generalitat Valenciana, Mònica Oltra, “es reconeixen per primera vegada [els infants i adolescents] com a ciutadania activa i de ple dret en tots els àmbits de les esferes públiques i privades i es garanteix el seu caràcter universal i efectiu”⁴⁰. El text aprovat regula, a l'article 32, la promoció i protecció dels drets en l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació i estableix unes pautes per tal de limitar un tema tan controvertit com són els deures escolars a fora de l'aula i protegeix el dret dels infants a gaudir de temps per jugar, sobretot durant el període d'infantil i primària. També prohibeix “la publicitat indirecta, no diferenciada, subliminal o encoberta en l'edició de textos o durant l'emissió de programes dirigits a nens i adolescents” i a l'article 43.2. (Dret a l'educació), especifica que l'administració ha de garantir l'ús de metodologies educatives participatives que potenciïn “la creativitat i la capacitat crítica” dels infants i adolescents menors de 18 anys.

3.3.8 Conclusions (i reptes de futur)

Una dècada després que el Parlament Europeu aprovés una resolució que insta als estats i regions membres a introduir una assignatura curricular d'alfabetització informacional i mediàtica a les escoles, ni Catalunya ni Espanya encara no ho ha fet. La Generalitat de Catalunya considera essencial seguir treballar per a una ciutadania crítica amb iniciatives transversals a les escoles, però sense que en aquests moments hagi suposat la introducció d'una assignatura nova, específica, que es mantingui al llarg de les diverses etapes educatives de l'alumne, des de cicle infantil fins a la universitat.

Iniciatives com EduCAC (impulsada pel Consell de l'Audiovisual de Catalunya, amb el suport del Departament d'Educació i l'Obra social “la Caixa” el 2018), el Programa “Premsa a les escoles” (del Col·legi de Periodistes de Catalunya i també el suport de l'Obra social “la Caixa”, que el curs 2018-2019 ha arribat a la seva desena edició), Aulamèdia o la Casa de la Premsa són unes experiències capdavanteres en alfabetització informacional mediàtica a Catalunya.

Tanmateix, seria recomanable que el sistema educatiu de Catalunya garantís igualtat d'oportunitats en l'aprenentatge d'aquesta matèria entre els alumnes escolaritzats a Catalunya i es coordinessin els plans d'estudi de l'educació oficial obligatòria amb l'educació no obligatòria, per assegurar que, efectivament, pugui ser una matèria d'aprenentatge permanent al llarg de la vida.

---

³⁹ Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2018): “Nota de prensa – El Gobierno presenta una nueva Estrategia Nacional de Adicciones vertebrada en la salud y la seguridad y agrupando la totalidad de adicciones” [En línia]: www.webcitation.org/78VabQH1e [Consulta: març de 2019].

⁴⁰ ValenciaPlaza.com (2018): “La Ley de Infancia y Adolescencia comienza su andadura en Les Corts” [En línia]. www.webcitation.org/78VaH26V9 [Consulta: març de 2019].

Per aquest motiu, volem acabar el capítol aportant cinc propostes concretes d'actuació que poden ajudar a reforçar el desplegament dels ensenyaments d'alfabetització informacional i mediàtica, a Catalunya.

1) Importància que els graduats en comunicació actuïn com a col·lectiu

Tenint en compte l'expertesa dels graduats en comunicació, que al llarg dels seus estudis (sobretot en els casos dels estudis de grau i doble grau) han rebut formació d'alt nivell en alfabetització informacional i mediàtica, és necessari que es coordinin com a col·lectiu, a través de les facultats de comunicació de Catalunya, l'Asociación Española de Universidades con Titulaciones de Información y Comunicación (ATIC), els col·legis professionals i les associacions científiques especialitzades.

2) Incidir en les futures polítiques educatives que s'estan gestant

El col·lectiu dels graduats en comunicació, a través de l'Asociación Española de Universidades con Titulaciones de Información y Comunicación (ATIC), hauria de poder incidir en el Pacte d'Estat Social i Polític per a l'Educació i en la futura llei d'educació, per tal que s'incorpori l'alfabetització informacional i mediàtica com a una de les línies prioritàries d'educació transversal, de la mateixa manera que ho és l'aprenentatge del llenguatge parlat o escrit, la comprensió lectora, o el coneixement del medi.

2) Necessitat d'una assignatura transversal d'alfabetització mediàtica

Seria recomanable que les administracions estatal i catalana apostessin per implantar una assignatura transversal d'alfabetització informacional i mediàtica des d'infantil, primària, secundària, batxillerat i també en els diversos estudis de grau universitaris, no només els vinculats en l'àmbit de la comunicació social. Això fomentaria el camí per a una ciutadania crítica, reduiria l'esclatxa digital i, al mateix temps, fomentaria l'ús adequat de les noves tecnologies, d'una forma saludable.

4) Reconeixement dels graduats per impartir assignatures del currículum escolar

Tal com hem vist en el capítol, durant el curs 2018–2019, les matèries vinculades a alfabetització informacional i mediàtica a cicles d'infantil, primària i secundària no estan reservats a graduats en comunicació. Ha arribat l'hora, doncs, de reclamar que aquests professionals puguin accedir a impartir aquestes matèries, perquè reuneixen la formació superior adequada per impartir ensenyaments en alfabetització informacional i mediàtica i fomentar una ciutadania crítica, capaç de discernir sobre la qualitat de la informació rebuda i crear una opinió pròpia, activa, i participativa en l'entorn.

5) Formació des de la universitat, per a pares, cuidadors, professors i educadors

Les facultats que imparteixen estudis de comunicació social tenen al seu abast coordinar-se amb ajuntaments, diputacions, consells comarcals i associacions de tot el territori per formar pares, cuidadors, professors i educadors, amb cursos, tallers i materials especialitzats en alfabetització informacional i mediàtica, a la universitat i fora de la universitat, en el territori de proximitat i també fins i tot amb l'elaboració de materials pedagògics en línia, en accés obert, que fomentin el procés d'aprenentatge (i inclús l'autoaprenentatge) constant.

L'esforç col·lectiu per garantir una ciutadania crítica, al llarg de la vida, tal com demana el Parlament Europeu, ha de ser una responsabilitat compartida i els graduats en comunicació tenen un paper indispensable, que cal defensar davant de l'administració pública i també de l'entorn social i cultural.

Referències

- Civil i Serra, Marta (2018): Los estudios universitarios en comunicación en España (2017). Análisis de la situación actual para un debate abierto sobre su futuro estratégico [En línia], a Postigo, Inmaculada; Recoder Sellarés, María José, eds.: Los y las “tics” en los estudios de comunicación. Màlaga: ATIC, 15–83. ddd.uab.cat/record/191955 [Consulta: març de 2019].
- Civil i Serra, Marta; Recoder Sellarés, María José (2018): El papel de la comunicación en ESO y Bachillerato en España (2017). El caso de las asignaturas implantadas en el marco de la LOMCE” [En línia], a Postigo, Inmaculada; Recoder Sellarés, María José, eds.: Los y las “tics” en los estudios de comunicación. Màlaga: ATIC, 84–110. ddd.uab.cat/record/191956 [Consulta: març de 2019].
- Departament d'Ensenyament (2012): Currículum i orientacions educació infantil. *Primer cicle* [en línia]. Barcelona: Departament d'Ensenyament (Generalitat de Catalunya). www.webcitation.org/78VZruB7M [Consulta: març de 2019].
- Fuster, Valentí; Corbella, Josep (2007): La ciència de la Salut. Els meus consells per a una vida sana. Amb la col·laboració de Josep Corbella. Barcelona: Columna.
- Glaw, Franz; Hübner, Edwin, Schönstedt, Celia; Kullak-Ublick, Henning (2018): *Competencia mediática*. Barcelona: ING Edicions.
- Hübner, Edwin (2018): Aclaración de conceptos, a Glaw, Franz; Hübner, Edwin, Schönstedt, Celia; Kullak-Ublick, Henning (2018): *Competencia mediática*. Barcelona: ING Edicions, 8–15.

Masip, Marc (2018): *Desconecta. La dieta digital para superar la adicción al móvil y un uso adecuado de las nuevas tecnologías*. Barcelona: Planeta de Libros.

Ministerio de Educación y Formación Profesional (2018): *Propuestas para la modificación de la Ley Orgánica de Educación* [En línea]. Madrid: Ministerio de Educación y Formación Profesional (Gobierno de España), 7 de noviembre. www.webcitation.org/78VZfpusa [Consulta: març de 2019].

Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (2018): *Nota de prensa: El Gobierno presenta una nueva Estrategia Nacional de Adicciones vertebrada en la salud y la seguridad y agrupando la totalidad de adicciones*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad (Gobierno de España), 22 de febrer. www.webcitation.org/78VYFsN9X [Consulta: març de 2019].

Parlamento Europeo (2008): “Nota de prensa. Cultura, 16-12-2008: El PE sugiere introducir una asignatura de ‘educación mediática’ en las escuelas europeas”. Brusel·les: Parlamento Europeo. www.webcitation.org/78VW9ME8H [Consulta: març de 2019].

Torres Giménez, Sergio (2011): *Diferencia entre educación y formación* [En línea]. *El Periódico*, 20 de desembre. www.webcitation.org/78VV9iPwU [Consulta: març de 2019].

UNESCO (2015): *Estrategia de Educación de la UNESCO 2014-2021* [En línea]. París: UNESCO. www.webcitation.org/78VUcD2oh [Consulta: març de 2019].